

Yazar: Erdal Gezik

Bext (Baht)

Yayın Tarihi: 15 Ocak 2026

Özet

Bext (Türkçe’de Baht), Raa Haqi inancında Haq’ın insana verdiği otuz özellikten biri olup evlilikte “hayırlı eş” dileğini ve merhamet, doğruluk, bağlılık, koruma ve affedicilik gibi yüce ahlaki nitelikleri ifade etmektedir. Sözlü dileklerle ya da “çe kotene” ritüelinde olduğu gibi eylemli biçimde talep edilebilen bext, özellikle sığınma ve affetme pratiklerinde toplumsal bir güvence mekanizması olarak işlev görmektedir.

Anlam ve Kavramsal Çerçeve [1]

Bext, Raa Haqi (Dersim Alevi geleneğinde) inanç sisteminde Haq’ın insana verdiği otuz özelliğin biri olarak kabul edilmekte ve iki temel anlamda kullanılmaktadır.

Birinci anlamı evlilikle ilişkilidir; bireyin hayırlı bir eş bulması için yapılan dileklerde “Ana Fatma bexto xêr to do” ifadesinde olduğu gibi “hayırlı baht” temennisi dile getirilmektedir.

İkinci anlamı ise merhamet, doğruluk, bağlılık, sahiplenme, koruma ve affedicilik gibi yüksek ahlaki niteliklere işaret etmektedir. Bu bağlamda bext, hem bireyi koruyan hem de onun insanlara karşı sorumluluğunu tanımlayan bir değer olarak görülmektedir.

Bext Talebi ve Ritüel Uygulamalar

Bext talep etmenin iki yöntemi bulunmaktadır: sözlü dilekler ve eyleme dayalı ritüeller. Eylemli uygulamada kişi, güneş battıktan sonra bir evin eşiğine yüz sürerek “çe kotene” yapar ve kendisini kara bir örkün ya da ip ile bağlayarak suçunu kabul ettiğini ve affa hazır olduğunu beyan eder. Böyle bir durumda af talebini reddetmek büyük bir bahtsızlık sayılmaktadır.

Toplumsal olarak bext, özellikle aşiret içi ya da aşiretler arası anlaşmazlıklar nedeniyle başka bir topluluğa sığınan kişilerin korunmasında işleyen bir güvence mekanizması olarak da uygulanmıştır. Bu tür durumlarda perşembe akşamı (hamile) kadın elçi olarak gönderilir ve ‘taxtê ho bîrîzne bextê ho merîzne’ (Tahtın yıkılsın ama bahtın

yıkılmasın) türünden söylemlerde bulunulur.

Sonuç

Raa Haqi inanç sisteminde Bext, hem evlilikle ilişkilendirilen hayırlı talih dileğini hem de merhamet, doğruluk, bağlılık ve affedicilik gibi yüksek ahlaki nitelikleri ifade eden temel bir değeri temsil etmektedir. Sözlü dualar ve “çe kotene” gibi ritüel uygulamalar aracılığıyla talep edilen Bext, sadece bireysel bir erdem değil, aynı zamanda sığınma, korunma ve affetme pratiklerinde işleyen toplumsal bir güvence mekanizması olarak da işlev görmektedir. Bu yönüyle Bext, Raa Haqi geleneğinde hem kişisel hem de toplumsal ilişkileri düzenleyen kurucu bir etik ilke niteliği taşımaktadır.

Sonnotlar

[1] Editoryal Not: Bu madde, Erdal Gezik ve Hüseyin Çakmak'ın Raa Haqi - Riya Haqi / Dersim Aleviliği İnanç Terimleri Sözlüğü (Ankara: Kalan Yayınları, 2010) adlı çalışmasında yer alan ilgili madde temel alınarak hazırlanmış; söz konusu yayının yazarları tarafından gözden geçirilmiş ve güncellenmiş hâlidir.

Kaynakça & İleri Okumalar

Gezik, Erdal, and Hüseyin Çakmak. 2010. Raa Haqi – Riya Haqi / Dersim Aleviliği İnanç Terimleri Sözlüğü. Ankara: Kalan Yayınları.